

До спеціалізованої вченої ради
Д 08.727.04 Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26

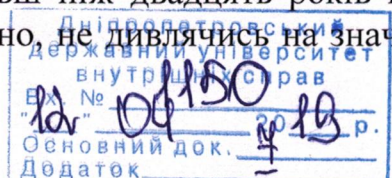
ВІДГУК

**офіційного опонента – кандидата юридичних наук, доцента
Коваленка Андрія Васильовича –
на дисертацію Коломійця Вадима Юрійовича за темою «Кримінальна
відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень», поданої на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче
право**

Актуальність теми дослідження. На підставі вивчення дисертації, автореферату дисертації та копій публікацій здобувача Коломійця В.Ю., слід зазначити наступне.

Обрана тема відповідає спеціальності наукового пошуку та визначається, перш за все, тим, що закріплене у ст. 3 Конституції України положення про визнання здоров'я людини однією з найвищих соціальних цінностей в державі знайшло відображення у вітчизняному законодавстві, будь-які порушення якого визнаються злочинами та кримінальними проступками в межах Розділу II Особливої частини КК України. Це пояснюється тим, що посягання життя та здоров'я людини завжди у будь-якій країні будуть визнані злочинними. Одними з таких є злочини, пов'язані з заподіянням тілесних ушкоджень (ст.ст. 121–125, 128 КК України), сучасна практика застосування яких характеризується зниженням як показників зареєстрованих кримінальних проваджень, так й засуджених осіб. За даними Генеральної прокуратури України у 2013 році за ст.ст. 121–125, 128 КК України обліковано 59337 злочинів, з яких вручено повідомлення про підозру 28925 особам; у 2014 році – 45810–22135 злочинів; у 2015 році – 41420–17987 злочинів; у 2016 році – 36318–16300 злочинів; у 2017 році – 29714–17478 злочинів; у 2018 році 59337–28925 злочинів. За даними Державної судової адміністрації України у 2013 році за ст.ст. 121–125, 128 КК України засуджено 13019 осіб; у 2014 році – 10567 осіб; у 2015 році – 7776 осіб; у 2016 році – 6022 особи; у 2017 році – 5269 осіб; у 2018 році – 4535 осіб.

Слід зазначити, що ст.ст. 121–125, 128 КК України законодавцем визначено як злочини із матеріальним складом, наслідки яких, здебільшого, визначаються згідно з наказом МОЗ України № 6 від 17.01.1995 р., яким затверджено Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень. Цей нормативно-правовий акт за більш ніж двадцять років його застосування жодного разу не змінено чи доповнено, не дивлячись на значний

прогрес розвитку наук про людину, що є однією з проблем належної кримінально-правової охорони її здоров'я.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, обумовлюється передусім тим, що завдання дослідження, методологія і методика роботи, її науковий інструментарій виглядають обґрунтованими з точки зору вимог до наукового дослідження такого рівня.

Аналіз структури дисертаційного дослідження показує, що остання логічно пов'язана з визначеними метою, задачами, об'єктом і предметом дослідження і передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної автором теми. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У *Першому розділі* (с. 24–92) **«Історико-правовий розвиток та соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень»** досліджено більшість правових пам'яток, що були направлені на захист здоров'я людини та діяли на території сучасної України. Виділено періодизацію витоків і сучасного стану кримінально-правового забезпечення тілесної недоторканності людини.

Дослідження сучасного стану кримінально-правового забезпечення охорони тілесної недоторканності людини дозволяє констатувати, що він не відповідає Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, у зв'язку із чим запропоновано встановити кримінальну відповідальність на рівні кваліфікованих складів за тяжке та середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з мотивів статевої приналежності.

Здобувачем встановлено, що криміналізація діяння у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень відповідає таким підставам криміналізації суспільно небезпечних діянь: є суспільно небезпечним; є типовим та достатньо розповсюдженим; має певну динаміку розповсюдження; потребує впливу кримінально-правовими заходами; система кримінальної юстиції в протидії з цим діянням має відповідні можливості та матеріальні ресурси; позитивні наслідки його криміналізації явно переважають негативні; на багатьох етапах розвитку це діяння було кримінально каранним, а така караність підтримується суспільством. Крім того, вказані небезпечні діяння відповідають принципам криміналізації, які є правилами законодавчої техніки, у зв'язку з чим наведено додаткові аргументи на користь неможливості віднесення будь-якого з них до кримінальних проступків.

У *Другому розділі* (с. 95–163) **«Об'єктивні та суб'єктивні ознаки злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень»** здобувачем підтримано основну концепцію щодо об'єкта злочину – суспільні відносини. Доведено, що безпосереднім основним об'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 121–125, 128 КК України, у широкому розумінні (або так званім видовим об'єктом) виступають суспільні відносини, що забезпечують охорону здоров'я особи, а у вузькому (основний безпосередній об'єкт) – суспільні відносини, що

забезпечують охорону тілесної недоторканості людини. Додатковим обов'язковим об'єктом злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України (умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого), виступають суспільні відносини, що забезпечують охорону життя людини. Додатковим факультативним об'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 121–125, 128 КК України, досить часто виступають суспільні відносини, що забезпечують охорону честі та гідності особи.

Встановлено прояви в об'єктивній дійсності дій, що призводять до настання тілесних ушкоджень певного виду. Обов'язковими елементами абсолютно всіх складів злочину, передбачених ст.ст. 121–125, 128 КК України, є діяння, суспільно небезпечні наслідки та причинний зв'язок між ними. В науці кримінального права прийнято вважати, що злочини, передбачені ст.ст. 121, 122, 125, 128 КК України, можуть бути вчинені як шляхом дії, так і шляхом бездіяльності, а злочини, передбачені ст. 123 та ст. 124, – виключно шляхом дії. В той же час підтримана позиція, що всі злочини у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень можуть бути вчинені тільки шляхом дії. Встановлено, що для цієї групи злочинів обов'язкові суспільно небезпечні наслідки у вигляді заподіяння потерпілому тілесних ушкоджень, а для суспільно небезпечного діяння у вигляді заподіяння тяжкого тілесного ушкодження, що спричинило смерть потерпілого – смерть потерпілого. Між наслідками та суспільно небезпечним діянням має бути причинно-наслідковий зв'язок для кваліфікації діяння за будь-якою зі ст.ст. 121–125, 128 КК України.

Спосіб є обов'язковим елементом об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 121 КК України – умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення. Злочини, передбачені ст. 123 та ст. 124 КК України, можуть бути вчинені виключно в певній обстановці.

Доведена доцільність виключення зі ст. 121 КК України каліцтва статевих органів як можливого наслідку тяжкого тілесного ушкодження через неможливість їх встановлення ні на науковому, ні на правотворчому, ні на правозастосовному рівнях.

Аргументовано, що суб'єктом злочинів у вигляді умисного заподіяння тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень (ст. 121 та ст. 122 КК України) є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці 14-ти років. Суб'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 121–125, 128 КК України, є фізична осудна особа, яка вчинила злочин у віці 16-ти років. Встановлено, що типовим кримінологічним портретом особи, яка вчинила злочин у вигляді заподіяння тілесних ушкоджень, є громадянин України чоловічої статі у віці від 30 до 50 років, працездатний, який на момент вчинення злочину ніде не працював і не навчався, має повну загальну середню освіту, раніше не судимий.

Досліджено вину, мотив, мету й емоційний стан злочинів, передбачених ст.ст. 121–125 КК України. Аргументовано, що суб'єктивна сторона цих злочинів характеризується виключно умисною формою вини (вид умислу: як прямий, так і непрямої), а злочину у вигляді необережного тяжкого або

середньої тяжкості тілесного ушкодження – виключно необережною (вид необережності: як злочинна самовпевненість, так і недбалість).

Мотиви заподіяння тілесних ушкоджень, окрім злочинів, передбачених ч. 2 ст. 121 та ч. 2 ст. 122 КК України, носять факультативний характер. Заподіяння відповідної тяжкості тілесних ушкоджень з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості – обов'язковий.

Мета є обов'язковою ознакою для складів злочинів, передбачених ч. 2 ст. 121 КК України (умисне тяжке тілесне ушкодження вчинене з метою залякування потерпілого або інших осіб), та ч. 2 ст. 122 КК України (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з метою залякування потерпілого або його родичів чи примусу до певних дій). Емоційний стан – обов'язкова юридична ознака суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 123 КК України.

Третій Розділ (с. 167–205) **«Спеціальні питання кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень»** дисертантом розвинуто положення щодо критеріїв відмежування злочинів, передбачених ст. 121–125 128 КК України, від суміжних злочинів, кримінальних проступків та адміністративних правопорушень в першу чергу за такими ознаками, як: наслідки, розмір і вид покарання за їх вчинення; твердження про те, що ознаки конкретних складів злочинів можуть розкриватись в інших нормативно-правових актах (бланкетні кримінально-правові диспозиції), рівень яких має відповідати закону, а тому Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень потребують вдосконалення.

Досліджено КК Республіки Вірменія, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Грузії, Республіки Казахстан, Киргизької Республіки, Латвійської Республіки, Литовської Республіки, Республіки Молдова, Республіки Таджикистан, Республіки Туркменістан, Республіки Узбекистан, Естонської Республіки, Австралії, Республіки Австрія, Аргентинської Республіки, Королівства Бельгія, Республіки Болгарія, Королівства Данія, Держави Ізраїль, Королівства Іспанія, Китайської Народної Республіки, Республіки Корея, Королівства Нідерланди, Королівства Норвегія, Республіки Польща, Турецької Республіки, Федеративної Республіки Німеччина, Французької Республіки та Японської Держави.

Встановлено норми подібності та відмінності між КК України та зарубіжними кримінальним законодавством: в більшості кримінальних законів країн пострадянського простору категорію «тілесне ушкодження» певного ступеня тяжкості замінено на «шкода здоров'ю»; доведено недоцільність такої диференціації в КК України. Досвід КК інших держав надав змогу якісно доповнити авторські редакції ст.ст. 121–122 КК України.

Як позитивну рису слід відзначити ту обставину, що висновки після кожного із розділів роботи сформульовані автором досить чітко та відображають головні положення дослідження. Загалом можна зробити висновок, що структура дисертації Коломійця В.Ю. повністю відповідає логіці наукового пошуку та дозволила авторові послідовно зупинитися на основних проблемних питаннях реалізації права на освіту засуджених.

Викладені у вступі та розділах основної частини дисертації положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів, переконують у тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, перспективними для наукового дослідження.

Про перспективність і доцільність, а також своєчасність звернення наукового пошуку Коломійця В.Ю. до проблеми кримінально-правового забезпечення тілесної недоторканності людини, свідчить те, що дисертація виконана на кафедрі кримінального права та кримінології ДДУВС відповідно до: Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України № 942 від 07.09.2011 р.; Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2015–2019 рр., затвердженого наказом МВС України від 16.03.2015 р. № 275 (п. 7.24 додатку 7, п. 9.8 додатку 9); Переліку пріоритетних напрямів наукових досліджень ДДУВС та кафедр, відповідальних за їх розробку, затвердженого наказом ректора «Про забезпечення розробки пріоритетних напрямів наукових досліджень ДДУВС на 2015-2019 рр.» № 220 від 29.04.2016 р.; п. 3.6 Плану проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт ДДУВС на 2019 р., схваленого вченою радою цього закладу вищої освіти (протокол № 4 від 27.12.2018 р.).

Про обґрунтованість отриманих даних і сформульованих висновків свідчить аналіз теоретичної основи дисертації, її інформаційного та емпіричного підґрунтя. При написанні роботи автор опрацював достатній масив наукової літератури: наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі теорії права, кримінального права, кримінології, кримінально-виконавчого права та ін.

Емпіричну основу дослідження становлять статистичні дані ДСА України за період 2013–2017 рр. щодо кількості засуджених осіб за вчинення злочину, передбаченого ст.ст. 121–125, 128 КК України; статистичні дані Генеральної прокуратури України щодо кількості облікованих таких злочинів та осіб, яким за їх вчинення повідомлено про підозру; результати вивчення електронних копій обвинувальних вироків з Єдиного державного реєстру судових рішень (543 всього) та результати анкетування 765 працівників Національної поліції.

Зібраний теоретичний та емпіричний матеріал аналізується з використанням різноманітних методів наукового пошуку. Належна методологія дослідження є підтвердженням достовірності наукових положень, висновків і результатів, викладених у рецензованій роботі.

Наукова новизна висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих у дисертації, полягає в тому, що за сутністю, характером і змістом вирішеного наукової задачі дисертація Коломійця В.Ю. є одним з перших в науці кримінального права України комплексних монографічних досліджень, у якому розглянуто проблему кримінальної відповідальності за заподіяння тілесних ушкоджень в межах Розділу II Особливої частини КК України.

На основі здійсненого дослідження обґрунтовано і сформульовано

положення та висновки, які є новими для науки кримінального права, або наділені істотними ознаками наукової новизни. До найбільш важливих у теоретичному та практичному аспекті серед них слід віднести такі:

- доведено, що видовим об'єктом злочинів, передбачених ст.ст. 121–125, 128 КК України, виступають суспільні відносини, що забезпечують охорону здоров'я особи, а основним безпосереднім об'єктом – суспільні відносини, що забезпечують охорону тілесної недоторканості людини;

- на виконання Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, запропоновано встановити кримінальну відповідальність на рівні кваліфікованих складів за тяжке та середньої тяжкості тілесне ушкодження, вчинене з мотивів статевої приналежності;

Практичне значення дисертаційного дослідження, яке розглядається, не викликає сумнівів, адже його результати вже впроваджено в освітній процес – як допоміжний матеріал в освітньому процесі при викладанні навчальних дисциплін «Кримінальне право» та «Актуальні проблеми застосування кримінального законодавства» (акт впровадження в освітній процес Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ від 10.02.2019 р.).

Повнота викладу в опублікованих працях наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Положення, рекомендації та висновки, зазначені у дисертації, викладені у 10 працях, 4 – статті у виданнях включених до переліку наукових фахових видань України, 2 – у періодичних наукових виданнях інших держав за профілем дисертації (Словацька та Киргизька Республіки), 4 – тези доповідей.

Наукові публікації дисертанта свідчать про його послідовну роботу над розв'язанням поставленого наукового завдання на протязі 2013-2018 років. У публікаціях достатньо відображені всі розділи дисертаційної роботи.

Також слід зазначити, що результати дисертаційного дослідження достатньо апробовані.

Оформлення дисертації. Дисертація Коломійця В.Ю. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження. Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю.

Після ознайомлення із матеріалами дисертаційного дослідження, а також авторефератом дисертації слід зазначити, що автореферат дисертації повністю відображає зміст основних положень дисертації.

У цілому позитивна оцінка проведеного дисертаційного дослідження не виключає можливість та необхідність **зазначити про певні зауваження, що можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації.**

1. Звичайно, практичне значення проведеного автором дослідження не викликає сумніву, проте слід вказати на відсутність даних про впровадження його результатів в законотворчий та правозастосовний процеси.

правового характеру до осіб, які вчинили досліджувані злочини, звільнення від кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані із заподіянням тілесних ушкоджень, залишились поза увагою Коломійця В.Ю. Внаслідок цього і немає авторських пропозицій щодо удосконалення санкцій в диспозиціях розроблених статей.

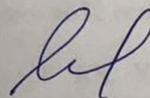
3. На с. 134-146 дисертації автор дослідив суб'єкта злочинів, пов'язаних із заподіянням тілесних ушкоджень. Враховуючи масовість досліджуваних злочинів, їх поширеність та вихід насильницької злочинності «на друге місце» у структурі злочинності після злочинів проти власності, на мою думку, слід було б коротко охарактеризувати по зібраному емпіричному матеріалі й особу сучасного насильницького злочинця.

4. Також хочеться почути ставлення автора до змін та доповнень до КК України, зумовленими фактичною імплементацією нератифікованої Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульською конвенцією 2011 року), оскільки зі змісту дослідження чіткої авторської позиції не простежується.

В цілому зроблені зауваження слід розглядати як запрошення дисертанта до подальших наукових досліджень та дискусій і вони не є свідченням неповноти або хибності результатів дисертації.

На підставі викладеного вважаю, що дисертація **Коломійця Вадима Юрійовича за темою «Кримінальна відповідальність за заподіяння тілесних ушкоджень»** є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має суттєве значення для науки кримінального права, вона відповідає вимогам пп. 9, 11 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567, основним вимогам до дисертацій та авторефератів дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її автор заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право.

Офіційний опонент –
докторант
Національної академії
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент

А.В. Коваленко

10 квітня 2019 року

